

ուսումնի ալ որ քեզի նիւթական կ'երևայ, չկարծած զոհունակութիւնը պիտի պատահաւ ճակո՞ղքէն յոր բառերուդ միջերը բաւական ճոխանայ, պիտի տեսնես, թէ ամէն նոր բառ առաջինէն աւելի դիւրաւ պիտի զրոշմուի մտքիդ մէջ, որովհետեւ այս մասնաւոր կրթութեամբ՝ ըստ յիշողութիւնդ զարմանալի կերպով պիտի ներանայ և զօրանայ, Պիտի տեսնես, որ պիտի կարենաս շատ մ'իբրերու անուններն ու մանրամասնութիւններն որոշել՝ իրենց յատուկ բառերով, զոր յառաջ կ'անգիտանայիր. առաջ որ պէտք կ'ունենայիր զանազան բառադարձութիւններու, սահմաններու, նկարագրութիւններու և երկայնաբանութիւններու, համառօտ կերպով պիտի կարենաս ընել, և միանգամայն ապահովութեան և ազատութեան նոր զգացում մը պիտի ունենաս խօսելու ժամանակ, չտաքնապելով այլ ևս խոչընդոտի մը զարնուելու վախէն, սովորական բանի մը համար՝ որուն անունը տալու ստիպուած ես ու չես գիտեր, կամ երբ ստիպուիս խօսքդ փոխել որ հարկ չըլլայ անոր անունը տալ: Եւ այս կըրթութիւնէն վերջ, շատ անգամ քեզի յայտնի հաճելի ժամանց մը պիտի ըլլայ, երբ առիթն ունենաս սպասելու արուեստանոցի մը, դեղարանի մը, խանութի և կամ հանդիսասարահի մը մէջ, միտքդ բերելով շուրջը գտնուած առարկաներուն անունները. և ինչ հաճոյք պիտի զգաս երբ հայերէն լեզուով խօսիս այն հետաքրքրական գործիններուն վրայ, որոցմով կը զբաղին տեղւոյն արուեստաւորները, պարսկելով աւելի կարեւոր բառերու տգիտութիւնդ և միտքդ բացատրելով ո՛ր և է կերպով մը. ինչ հաճոյք պիտի զգաս, երբ ուրիշի մը՝ նոյն իսկ քեզմէ բարձրաստիճան և աւելի գիտուն անձի մը հետ խօսելու ժամանակ մերթ զմերթ տաքնապէ մը փրկես՝ բերանը ղենելով յատուկ բառեր:

Ովպէ, ուրեմն, այս ուսումը, ո՛չ թէ անհրաժեշտ նպատակ ունեցողի մ'անհամբարութեամբ, այլ հանդարտ կերպով, կամաց կամաց, ըստ կտոր ըրողն ժամերուդ մէջ, ամէն օր քիչով զոհանալով, և շուտով

պիտի զմայլիս լեզուի միջերըդ վրայ, առանց յոգնելու և զրեթէ առանց անդրադաժութեանդ յիշողութեանդ մէջ կուտակուած գտնելով:

(Շարունակելի) Թրգմ. Յօրհն. Հ. Ա. ՅՈՂՍ.

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՔ

ԱՐԻՒՆԻ ԶԱՄԵՆ—ԻԷՊ Ի ՎԵՐԱՄՆՈՒՆԻ. Հեղ. Ռ. Մանտեսեան, Գահիրէ. 1919:

Հիմայ հայ քնարին միակ անուրջն և սեւեռումը՝ հայ տառապանքն է, որ հայ յարութեան առաջնորդեց. ամէն ոք կ'ախորժի թրթռացնել քնարին այս թելերը, անով գէթ հասարակութենէն կարդացուելու և անոր հաճելի դառնալու համար: Մահտեսեան անշուշտ այս տեսակետով չէ զբաւ իր ոտանաւորները. ինք եղբայրներ ունի տառապանքի, ընկերներ ունի յոյսի, որոնց նշխարներուն պաշտամունքի համբոյր մը կ'ուզէ զրոշմել. այս ամէնը սրտին կը վերաբերի. և սրտի պատկանող ամէն իր զգացումէ կը բխի: Բայց Մահտեսեան աւելի պատկերներէն կը զգացուի. անոնց յուզիչ ձևեր և շարժում կ'ուզէ տալ. կը կարծէ թէ որքան սաստիկ ըլլան պատկերներուն ցաւի արտայայտչները, այնքան ալ յարութեան ցնծրգը երջանկաբեր պիտի ըլլայ: Իր երիտասարդ սիրտը իղձ և բորբոք է. և իր բոցաշունչ ոգիին վրայ սաւառնելով ուրիշ համբոյր մըն ալ կը զրոշմէ դափնեպսակին վրայ փառքի հետքաներուն, որ մեր վերածնունդը դարձնեցին: Անշուշտ աւելի ջերմ համբոյր մըն ալ փառքի հերոսները անմահացնողներուն:

ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ՏԻՐԱՄԱՅԻՐ. Հեղ. Վ. Մ. Խաչիկեան, Կ. Պօլիս. 1919:

Սիրարժարձ խանդով վառ է հեղինակին սիրտը Արմաշու Տիրամօր պատկերին հա-

հաւանականութեամբ առաջ պիտի բերեն ջարդերուն ազդեցութիւնը և խառն ամուսնութիւնները հարեան ցած ազգերու հետ: Ասոր համար կ'ուզէ գործածել զիտական միջոցներ յարմար մտաբուժութեան: Կը ծանշայ նաեւ կրօնքին վսեմ կոչումը. « մարմնով և մտքով կորովի հայ ազգ մը արտադրելու համար »:

Բայց Հեղինակը հակասութեան մէջ կ'իյնայ երբ զրուստելով հանդերձ հայուն հոգեկան բարեմասնութիւնները և քրիստոնէական սկզբունքները, կ'առաջարկէ « հրամայական իրականութիւն »ը (էջ 21), մովսիսական օրէնքէն աւելի խիստ, մէկի տեղ թշնամոյն երկու աչքերն ալ հանելու: Կարծեմ մեր արդի սերունդէն լաւագոյն է պահանջել դիւանագիտական ընթացք մը, որովհետեւ յաղթանակը միայն զէնքով չէ (non solum armis), և բռնութիւնէն աւելի տիրապետող են մտքին և հոգւոյն ազնուական ոյժերը:

Յետոյ երբ Հեղինակը կրօնական իրեր կը շօշափէ, կը սկսի հոն գայթի ի գայթի ընթանալ և իր քնական յոսով անտեսանելին, պատրանքը կը համարի (էջ 89): Նման նիւթի վրայ խօսելու միջոց հարկ է իմաստասիրական բոլոր իրաց խորը թափանցած ըլլալ, և այն աստե՛ն պիտի բռնադատուի ինքն ալ խոնարհեցնել իր զուխը, նման Տրլստոյի, ճանչնալով Աւետարանի ճշմարտութեանց մէջ աստուածացեալ Արիստոտելի մը մատը:

Գովելի է Հեղինակին խղճմատլից զգուշութիւնը օտար բառերէ, զիտական նման գրուածքի մը մէջ. միայն լաւագոյն պիտի ընէր եթէ խուսէր նաեւ քիչ մը խժամայն բարդութիւններէ ինչպէս « տարհամոզել » « գործականացում »: պարզը միշտ աւելի սիրելի է:

Անշուշտ հայութիւնը պիտի գնահատէ Տեառ Պողոսեանի թիւարդած բոլոր միջոցները, բաց ի կրօնական զաղափարներէն, որ իր զգացման քիչ մը վիրաւորէ պիտի հնչեն, ազգին վերանորոգման համար. և այն աստե՛ն մենք պիտի տեսնենք գեղեցիկ և բարեզարդ Հայաստանի մը պատկերը: Հ. Կ. Ք.

ԿԵՑՑԵ՛ ՎԱՅԱՍՏԱՆ

Մի քանի ամիս առաջ խօսեցանք Հայաստանի մեծ կարօտութեանց վրայ, և ջանացինք երկրորդ անգամ ժողովրդեան ուշադրութիւնը հրաւիրել ի նպաստ մարտիրոս ժողովրդեան: Այսօր ուրախութեամբ կը ծանուցանենք բարեբաստիկ հետեանցներ ունեցող գործը՝ որ տեղի ունեցաւ ժրնէվ քաղաքին մէջ, ուրբաթ և շաբաթ օրերն 10 և 11 սեպտեմբերին. և է հիմնարկութիւն միջազգային հայասէր Դաշնակցութեան, միջազգային խորհուրդին և զործադիր Մասնաժողովին, և կը փափաքենք հասկցնել այս հաստատութեան բնադրոշմը և կարեւորութիւնը:

Շատ և երկայն ժամանակ աշխատեցանք ոմանք՝ ինչ ինչ շրջանակի մէջ՝ ի նպաստ Հայաստանի. բայց մինչև ցայսօր իրարմէ տարբեր ձեռնարկներ էին և տարբեր նպատակներու կը դիմէին, առանց իրարու հետ կազմակերպիչ կապ մ'ունենալու: Ոմանք իսկապէս կրօնական և դաւանական ուղղութիւն ունէին. իրենց հետևողներ կը գտնէին, դպրոցներ և հիւանդանոցներ կը պահէին: Ուրիշներ՝ անձնանուէր կ'աշխատէին ի նպաստ որբերուն որ, աւանդ, անթիւ բազմութեամբ էին. և իրենք՝ զանոնք կը ժողովէին, կը պահէին և կը կրթութէին: Ուրիշներ ալ կը պարապէին անբի ժողովուրդը կենդանելու և կ'օգնէին վերաշինութեան աւերեալ գաւառներուն: Վերջապէս, ուրիշներ ալ հոգ և խնամք կը տանէին ամէն տեղ գտնուած թափառական Հայերուն՝ որ սերունդով ջնջուած առանց ապաւենի և առանց նպաստի են:

Այս ամէն ձեռնարկները կարելի է որ բաւական ըլլային, ամէն մասամբ, անցելոյն համար. հիմա այլ ևս չին կրնար. վասն զի նոր եղելութիւն մը տեղի ունեցաւ:

28 մայիս 1918ին, քանի մը հայասէր անձինք, նման կրիւզլիի գուեքերացիներու, իրենց ոտու և թաթար թշնամիներուն